



# GENEL TÜRK TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt/Volume 6, Sayı/Issue 12, Temmuz/July 2024, ss. 785-788.

Geliş Tarihi–Received Date: 10.05.2024 Kabul Tarihi–Accepted Date: 03.07.2024

## KİTAP İNCELEMESİ – BOOK REVIEW

BİRGÜL AYMAN GÜLER'DEN “DEVLET BİLİMİ”

10.53718/gttad.1474291

KONURALP ERCİLASUN\*

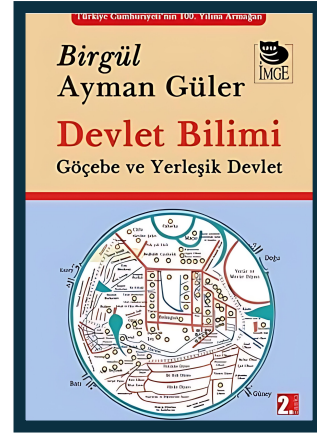
“Devlet nedir?” sorusu antik çağlardan beri düşünür ve aydınların zihnini meşgul etti. Bu konuda pek çok teori ortaya atıldı ve bugüne kadar geniş bir edebiyat oluştu. Klasik siyaset bilimi kitapları, Platon ve Aristoteles’ten başlayarak bu külliyyatı bize tanıttılar. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanında Profesör olan Birgül Ayman Güler ise, *Devlet Bilimi*<sup>1</sup> kitabında artık sadece bu tanıtımla sınırlı kalmamak gerektiğini göstermektedir.

Prof. Güler’in tezinin iki ana temelde şekillendiği söylenebilir. Bunlardan bir tanesi “devlet” kavramının bir bilim dalı olarak işlenmesi gerektiğidir. Güler’e göre “devlet”i inceleyen birbirinden farklı bilim dallarının varlığı, kavramın bir bütün hâlinde ele alınmasını unutturmuştur. Kitabın şekillendiği diğer temel de doğrudan “devlet” tanımı, hatta tanımlarıyla ilgilidir. Güler, mevcut devlet tanımlarının hepsinin sadece Avrupa’daki tarihî gelişimi esas aldığı ve bu sebeple küresel anlamda bir kapsayıcılık içermediğini ifade etmektedir.

*Devlet Bilimi* kitabı, “devlet”in incelenmesi için önce kelimeler üzerinde durmak gerektiğinden hareket ediyor. Bu sebeple birinci bölümünü devleti ifade eden üç kelimenin etimoloji ve kavram tartışmasına ayırıyor. Bunlardan ilki Türklerin tarihî terimi olan “il”, ikincisi Arapçadan gelen ama yüzyıllardır dilimize yerleşmiş bulunan ve bugün de kullandığımız “devlet”, üçüncüsü ise aydınlanma çağında Avrupa’da “devlet” tartışmalarının yürütüldüğü ve hatta dayandırıldığı ana kelime olan “state” kelimeleridir. Prof. Güler, bu kelime incelemeleriyle daha ilk bölümden, Batı’daki görüşlerden birini çürütüyor. Prof. Güler’in çürüttüğü bu görüş, “devlet” kavramının sadece “state” kelimesinin ortaya çıkışından sonra var olduğunu savunan etimolojik görüştür.

*Disiplin Çokluğu* başlığı taşıyan ikinci bölüm, “devlet” ile hangi disiplinlerin uğraştığına hasredilmiştir. Bu bölümde Güler, siyaset felsefesi, genel kamu hukuku, sosyoloji, siyasal antropoloji, siyaset bilimi ve kamu yönetim bilimi olmak üzere altı farklı disiplinin “devlet”i incelediği üzerinde duruyor. Her bilim dalı ayrı ayrı ele alınarak “devlet”e hangi açıdan baktıkları inceleniyor. Bölümün sonunda yazar, disiplin çokluğunun “devlet”in bir bütün olarak incelenmesini unuttuğu ve bu karmaşayı giderecek akademik bir çatı bulunması gerektiği sonucuna varıyor. Bu bölüm, “devlet” incelemesi açısından öneminin yanında yöntem bakımından da ders alınacak bir yaklaşımla karşımıza çıkıyor. Bu yöntem, bir kavramı gerektiğinde farklı disiplinlerden yardım alarak araştırabilmektir. Günümüzde, akademisyenler, bazen doğrudan kendi alanlarına giren bazı konuları aşırı sahiplenmekte veya tersine kendi alanlarıyla dolaylı ilgisi olan bazı konuları ise aşırı dışlamaktadırlar. Hatta bu aşırı sahiplenme veya dışlama, zaman zaman literatürde oluşan bazı kalıpların hiç düşünülmeden tekrar edilmesine yol açmaktadır. Özetle, *Disiplin Çokluğu* bölümü, düşünülmeden tekrar edilen bu ezberlerden nasıl kurtulabileceğimizi ve disiplinler arası bir yaklaşımı nasıl geliştirebileceğimizi de “devlet” kavramının incelenmesi örneğinde gösteren bir bölüm hüviyetini taşıyor.

Üçüncü bölümün başlığı, *Metodolojik Yaklaşımlar*. Bu bölüm, yazarın “devlet”e yönelik bazı ana yaklaşımları tartıştığı bölümdür. Yazar, burada üç farklı görüşü ele alıyor. Bunlar tarihsel materyalist, sosyolojik ve kültüre dayalı yaklaşımlardır. Söz konusu bakış açılarını ele alan bölüm, kitabın teorik bölümü olarak öne çıkıyor. Genel olarak Batı’daki “devlet” tanımlarında eksiklikler olduğunu vurgulayan yazar, bu eksikliklere yine



\* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, E-Posta: [kercilasun@gmail.com](mailto:kercilasun@gmail.com), ORCID ID: 0000-0002-5344-7194.

<sup>1</sup> Birgül Ayman Güler, *Devlet Bilimi: Göçebe ve Yerleşik Devlet*, İmge Yayınevi, Ankara 2023.



Batı'dan gelen bazı karşı çıkışları da bu bölümde ele alıyor. Bunlardan bir tanesi, Durkheim'ın “toprak” unsurunun, devletin ayırt edici özelliklerinden biri sayılmasına karşı çıkışıdır. Durkheim, toprak ilkesinin göçebe toplumlara uymadığını fakat bu yüzden göçebe toplumları uygarlık dışı ve devletsiz saymanın keyfi bir tutum olduğunu belirtiyor. Batı'daki eksikliğe diğer bir karşı çıkış olarak yazar, Jellinek'i inceliyor. Jellinek, ampirik yöntemi savunarak devlet için birden fazla tip ileri sürüyor. Jellinek'in görüşü ve medeniyetçi bakışın etkisiyle “devlet” ele alınırken, Anglosakson tipi, kıta Avrupası tipi, Konfüçyüsçü gelenek, Hint geleneği, Latin Amerika ve İslam tipi gibi sınıflandırmaların ortaya çıktığını söylüyor. Yazar, bu sınıflandırmaların Türkiye'deki akademik düşünceyi derinden etkilediğini tespit ediyor. Fakat bu çok tipli bakış açısının Batı Avrupa dışındaki tipleri, ana tipten sapma olarak görme hatasına dikkat çekerek de bir uyarıda bulunuyor.

Kitabın buraya kadarki ilk üç bölümünde yazar, “devlet”e çeşitli disiplinlerden ve çeşitli ekollerden gelen yaklaşımları, ayrıntılarıyla eleştiriyor. Kitabın başından beri vurgulanan fikir, “devlet” tanımlarının sadece Avrupa'daki yerleşik devlet gelişimini esas aldığı için eksik olduğu fikridir. Bu çerçevede yazar bundan sonraki iki bölümünü iki ana devlet yapısının incelemesine ayırmıştır. Bunlardan ilki yerleşik devlet, ikincisi göçebe devlettir.

*Yerleşik Devlet* adındaki dördüncü bölüm, Batı'daki devlet bilgisinin gelişimiyle başlıyor. Bu bölümde, Batı'da “devlet” araştırması yapan düşünürlerin Asya'daki devletleri bir kategoriye oturtmadıkları ve bu yüzden Asya için özel tarzlar üretmeye çalıştıkları gösteriliyor. Bunlar, *Asyatik Tarz*, *Doğu Despotizmi* ve *Patrimonyalizm* alt başlıklarıyla inceleniyor. Yazarın vurgusu, Batılı düşünürlerin Asya'daki devletleri tam anlayamadıkları ve böylece Akdeniz'den Hint Okyanusu ve Büyük Okyanus'a kadar uzanan büyük bir bölgeyi tek bir çuvala koyarak bu problemden kurtulmaya çalıştıkları üzerinedir. Üstelik Asya'yı da katarak evrensel bir açıklamaya ulaşma iddiasındaki bu yaklaşımlar, Bozkır ana karasını yok sayarak Asya'yı bile kapsayamıyor. Bu tespitlerden sonra Birgül Ayman Güler, devletin kökeni ve niteliği üzerindeki görüşleri tartışıp yorumluyor.

Beşinci ve son bölüm *Göçebe Devlet* başlığını taşıyor. Yazar, Avrupalının kendi tarihine ve alışkanlıklarına dayanarak “devlet” araştırması yaptığını ve dolayısıyla bizim de benzer bir yolu izlememiz gerektiğini vurguluyor. Bu doğrultuda tarihi köklerimiz olan Asya bozkırlarındaki devletimize yönelik inceleme yapmak öne çıkıyor. Yazar, bölüme, SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte dünyanın Asya bozkırlarını keşfettiği üzerinde durarak başlıyor. Burada önemli bir uluslararası belgeyi inceliyor. Dünya Gıda Örgütü'nün 2001 yılında yayımlanmış raporunu, göçebeliliğe bakışım değişimini gösteren bir dönüm noktası olarak ele alıyor. Dünya Gıda Örgütü, bu rapora kadar pastoralizm kavramıyla göçebe çobanlığı, sadece dünyanın güney bölgelerinde bulunan ve gezgin sürücülük olarak nitelenen basit bir iktisadi faaliyet olarak görüyordu. Hatta Örgüt'e göre bunlar, iktisaden kendine yetersiz ve dış yardıma muhtaç küçük topluluklardı. SSCB'nin yıkılması ve Asya bozkırlarının dünyanın ilgi alanına girmesiyle Dünya Gıda Örgütü'nün göçebe çobanlığa da bakışımın değiştiği görülüyor. Böylece, Örgüt, “pastoralizm”i artık önemli bir üretim sistemi olarak tanımlıyor.

*Göçebe Devlet* bölümünde yazar, göçebe terimine itirazları da inceleyerek, “göçebe” kelimesinin kendi tarihimizden üretilen bir kelime olduğunu belirtiyor ve bu kelimeyi tercih ediyor. Yazar, Batı'da ortaya çıkan olumsuz anlamları ithal ederek “göçebe” terimini bozmanın yanlış olduğunu, aksine bu kavramın içini kendi tarihimizden doldurarak bu ifadeye gerçek anlamını kazandırmamız gerektiğini savunuyor. Bu tartışmadan sonra yazar, göçebe toplum ve devlet için ülkemizde ve dışarıda ortaya çıkan birbirinden farklı altı iddiayı ele alarak inceliyor. Yazar hem birinci bölümdeki kelime incelemelerinde hem de buradaki göçebe devlet incelemelerinde Genel Türk Tarihi araştırmalarına da başvuruyor. Bu anlamda farklı disiplinleri belli bir kavramı araştırmak için birleştirmiş oluyor.

Birgül Ayman Güler'in *Devlet Bilimi* kitabı, “devlet”i araştırma odağına oturtan önemli ve özgün bir eserdir. Güler; Batı'daki yaklaşımları, bunların bize kazandırdıkları bilgi birikimini ve içlerinde taşıdıkları eksikleri incelemiştir. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi uzmanı olan Birgül Ayman Güler, tarih bilimindeki gelişmeleri de dikkate alarak “devlet” hakkında özgün bir inceleme ortaya koymuştur. Bu anlamda, özellikle tarih felsefesine meraklı Genel Türk Tarihçilerinin okuması gereken bir araştırma olarak öne çıkıyor.

Sonuç olarak, Cumhuriyetimizin 100. yılına armağan ettiği bu çalışmasıyla yazar, önemli bir adım atmıştır. Bu adım, kitabın başlangıcında şikâyet ettiği Batı'nın tanımlarını düşünmeden ithal etme hastalığını iyileştirme yönünde atılmıştır. Fakat ülkemizde bu hastalık güçlü olduğu için tek bir doktorun, bir kere müdahalesi yetmeyecektir. Yazarın attığı bu adımın gerek kendisi gerekse diğer araştırmacılarımız tarafından ilerletilmesi yerinde olacaktır.



GTTAD

<b>Makale Bilgileri:</b>	
<b>Etik Kurul Kararı:</b>	<i>Etik Kurul Kararından muaftır.</i>
<b>Katılımcı Rızası:</b>	<i>Katılımcı yoktur.</i>
<b>Mali Destek:</b>	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
<b>Çıkar Çatışması:</b>	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
<b>Telif Hakları:</b>	<i>Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.</i>
<b>Article Information:</b>	
<b>Ethics Committee Approval:</b>	<i>It is exempt from the Ethics Committee Approval</i>
<b>Informed Consent:</b>	<i>No participants.</i>
<b>Financial Support:</b>	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
<b>Conflict of Interest:</b>	<i>No conflict of interest.</i>
<b>Copyrights:</b>	<i>The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.</i>

